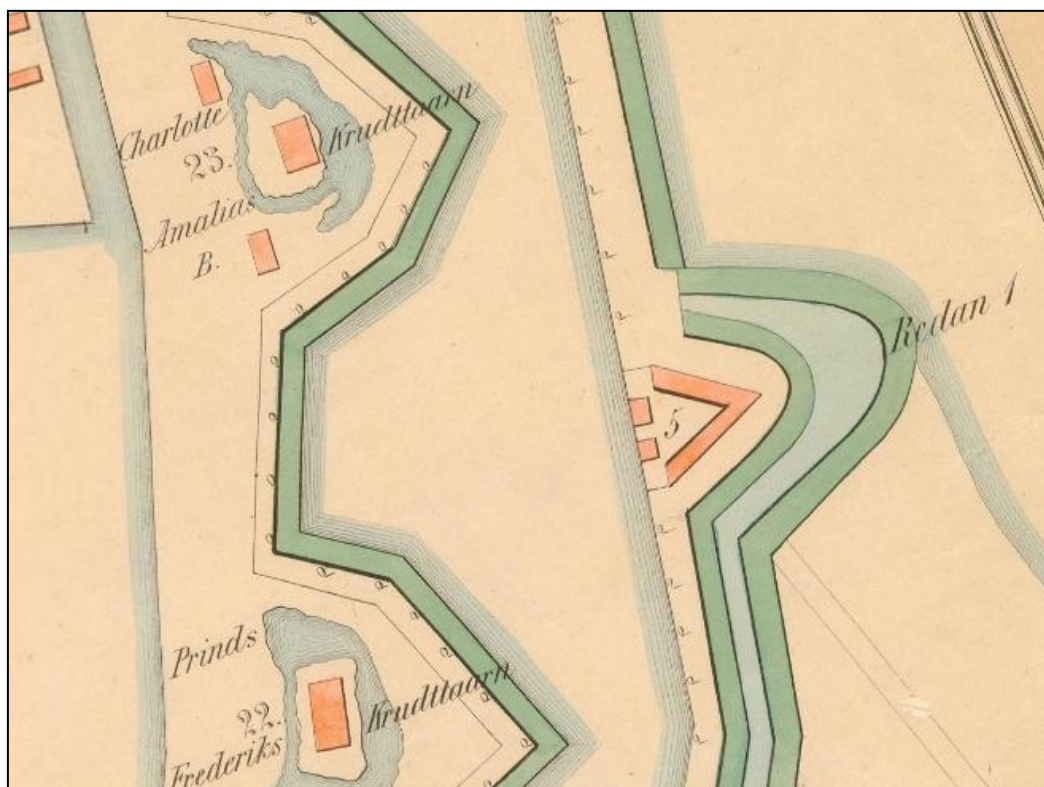

1. Redan - Christianshavns Vold

KBM 4142

Vor Frelzers Sogn, Sokkelund Herred, Københavns Amt,
Sted- og Sb-nummer: 020306-671

Niels H. Andreasen

Københavns Museum
Vesterbrogade 59
1620 København V
Telefon: +45 33 21 07 72
E-mail: museum@kff.kk.dk

Københavns Museums hjemmeside: www.copenhagen.dk

© Københavns Museum 2016

Forsideillustration: Udsnit af Kaart over Kjöbenhavn og Omegn, Branth 1854.

Indholdsfortegnelse

1	Abstract	5
2	Undersøgelsens forhistorie.....	6
3	Administrative data og udgravningsdata	8
3.1	Administrative data	8
3.2	Udgravningsdata	8
4	Kulturhistorisk baggrund og områdets naturforhold	9
4.1	Kulturhistorisk baggrund	9
4.2	Topografi, terræn og undergrund	9
5	Centrale problemstillinger.....	10
6	Udgravningsmetode	11
6.1	Arkæologisk udgravningsmetode	11
6.2	Målesystem	11
6.3	Fundindsamling og -håndtering.....	11
6.4	Prøvestrategi og metoder	11
6.5	Digital registrering og lagring	11
7	Undersøgelsens resultater	12
8	Diskuterende sammenfatning	16
9	Litteraturliste	17
10	Fotoliste	18
11	Oversigtsplan	19

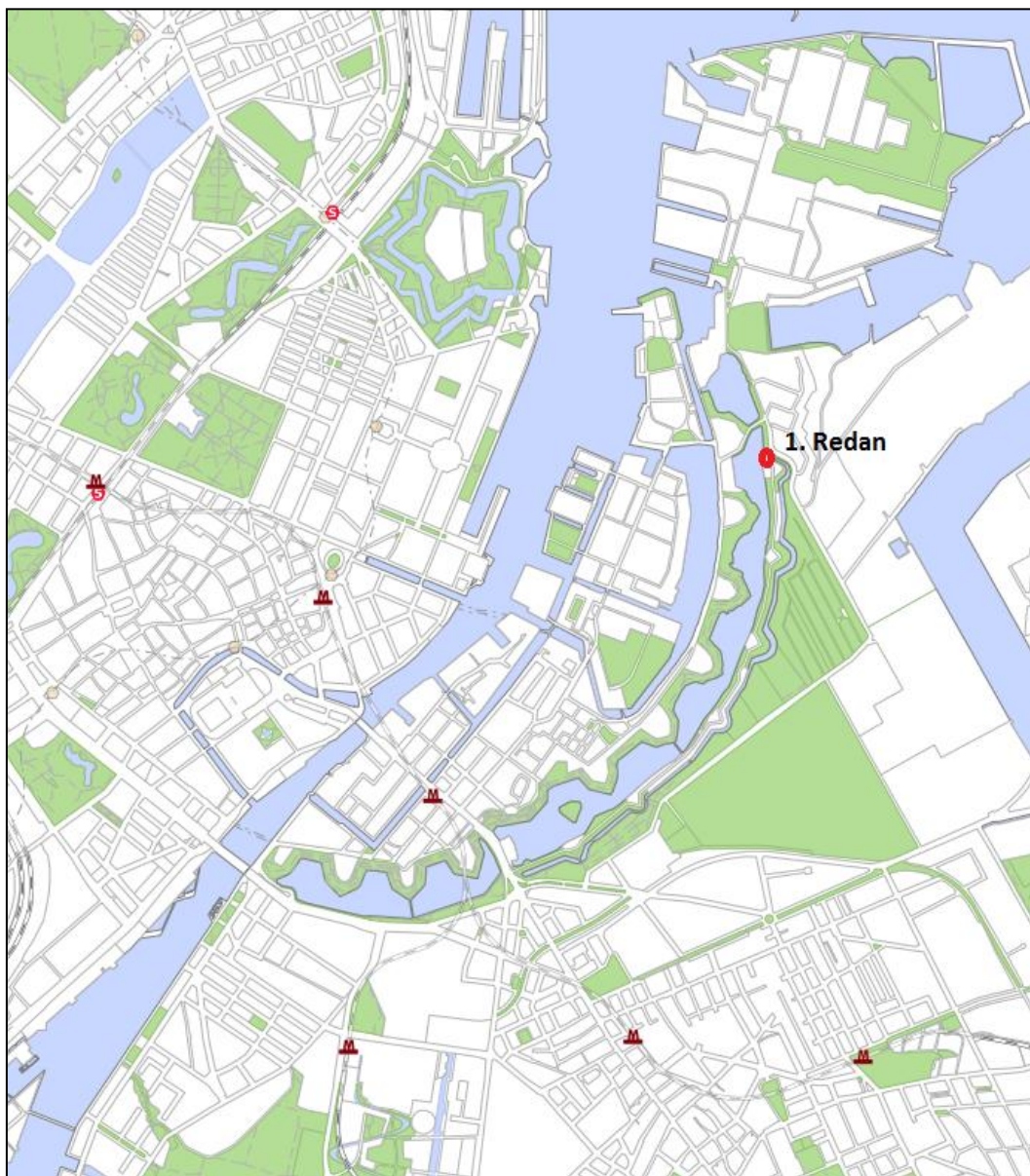

Fig. 1. Kort over København med markering af undersøgelsesområdet.

1 Abstract

I forbindelse med en påbudt genopgravning af en uanmeldt grøft gravet i det fredede fortidsminde Christianshavns Vold blev et snit i voldskråningen til 1. Redan dokumenteret til en kote, der svarer til vandstanden i Stadsgraven. Der blev kun konstateret moderne fyldmateriale, som fra et parkeringsareal er skubbet ud mod Stadsgraven.

Arkæologiske perioder: Moderne

Anlæg og fund: Recente opfyldslag, bredzone i indre voldgrav

Nøgleord: 1. Redan, Christianshavns Vold, Stadsgraven

English

In connection with a mandatory re-excavation of an unauthorized ditch dug in the protected monument Christianhavns Vold, a section was documented in the rampart of 1. Redan. The section was documented to an elevation corresponding to the water level in the moat. The investigation only documented modern fill from a parking area, which was pushed out toward the moat.

2 Undersøgelsens forhistorie

Københavns Kommune, Center for Driftsudvikling, har etableret en pumpe i det eksisterende bygværk ved Norddyssen/Forlandet. Pumpen pumper vand fra Ydre Stadsgrav gennem en ledning til bygværket i Refshalevej, hvorfra det udledes til Magretheholm bassinet. Projektet indebar en renovering og modificering af det nuværende anlæg – herunder en ombygning af det eksisterende bygværk ved Norddyssen.

Som en del af Christianshavns Vold er 1. Redan omfattet af fortidsmindebeskyttelseslinjen, og er ifølge museumsloven beskyttet som et fredet fortidsminde.

Opgravningen på indersiden af 1. Redan foregik uden den nødvendige tilladelse fra Slots- og Kulturstyrelsen, og blev af samme grund afviklet uden arkæologisk overvågning.

En lovliggørelse af anlægsarbejdet fra Slots- og Kulturstyrelsen forudsatte en arkæologisk undersøgelse af den gennemgravede vold samt at fortidsmindet efterfølgende blev ført tilbage til oprindelig form.

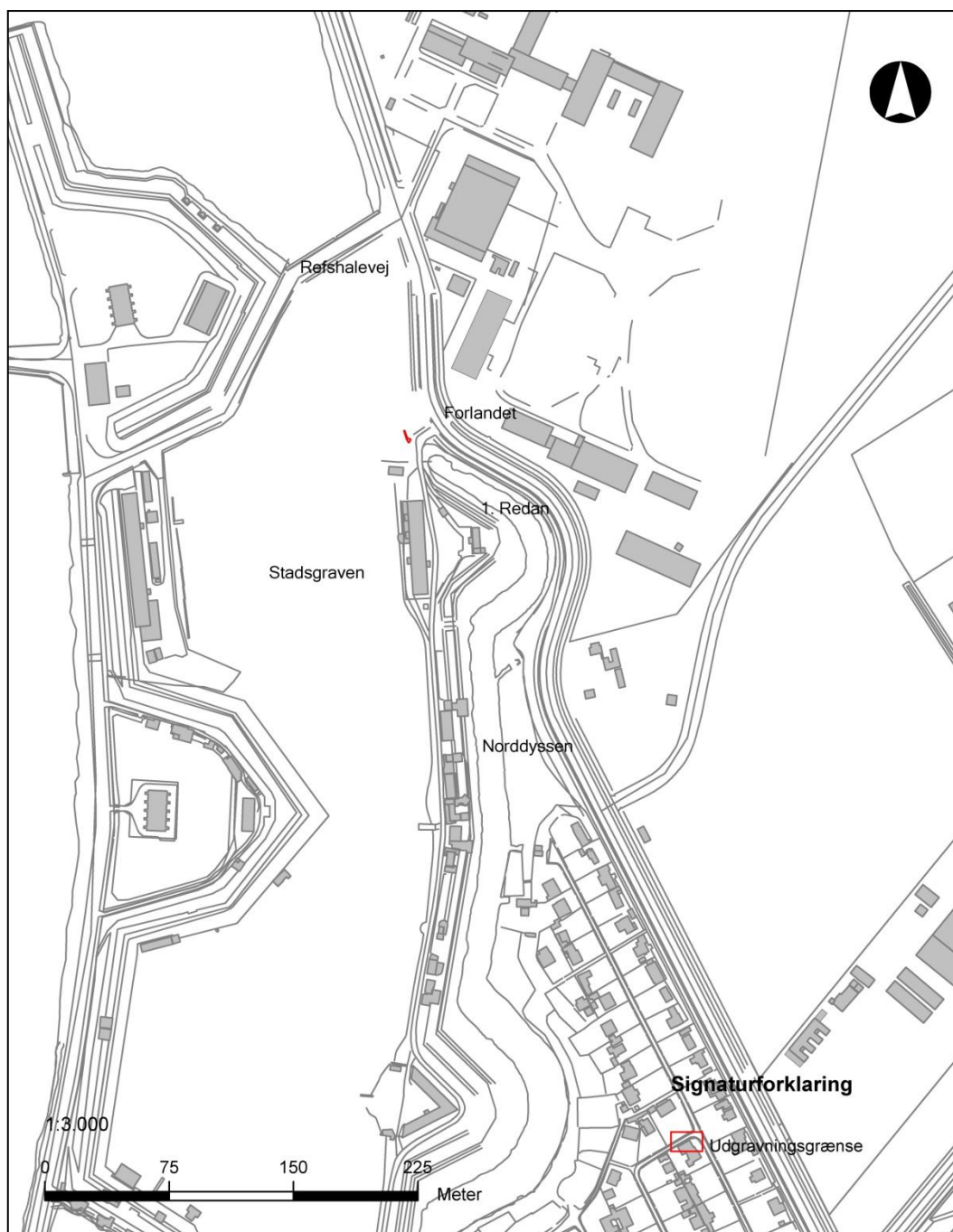

Fig. 2. Kort med markering af det udgravede område.

3 Administrative data og udgravningsdata

3.1 Administrative data

Beretningen og kommunikationen med bygherre og Slots- og Kulturstyrelsen er at finde i museets sagsregistreringsdatabase og sagsakter m.v. er desuden lagt i eDoc. Originaldokumentation og genstandsmateriale opbevares hos Københavns Museum under journalnummer "KBM 4142 1. Redan – Christianshavns Vold" og internt sagsnummer 3464. En elektronisk kopi af beretningen sendes til bygherre og til Kulturarvsstyrelsen. Beretningen vil desuden blive gjort offentlig tilgængelig på museets hjemmeside www.copenhagen.dk.

Undersøgelsen er bekostet af bygherre, Københavns Kommune, Center for Driftsudvikling, Møllegade 25 C, 2200 København N.

Entreprenør på projektet på vegne af Hofo A/S var Entreprenørselskabet A/S, Ringstedvej 233, 4600 Køge.

3.2 Udgravningsdata

KBM-nr. og internt journalnr.	KBM4142, int.sagsnr.3464
Slots- og Kulturstyrelsen journalnr.	
Amt	København
Herred	Sokkelund
Kommune	København
Sogn	Vor Frelses
Periode for feltarbejde	21.3.2016
Arkæologer	Niels Henrik Andreassen
Areal (m ²) samt % af område	5 m ² (xxx %)
Volume (m ³) samt % af område	3 m ³ (xxx %)
Koordinatsystem	DKTM 3
Højdesystem	DVR 90
X-koordinater	727117
Y-koordinater	6176767
Meter over havet	0–2m
Bygherre	Københavns Kommune, Center for Driftsudvikling
Hovedentreprenør	Entreprenørselskabet A/S

Tabel 2. Administrative data og udgravningsdata.

4 Kulturhistorisk baggrund og områdets naturforhold

4.1 Kulturhistorisk baggrund

Som fortsættelse af befæstningen blev Christianshavns Vold i 1682-92 forlænget mod nord ved anlæggelsen af Nyværk. Nyværk blev projekteret af militæringeniøren Gottfried Hoffmann og opført med syv bastioner. I den oprindelige befæstning var der foran Stadsgraven en lav vold foran bastionerne. Denne lave vold indrammer Stadsgraven og anlægges først i 1777-80. Volden forhøjes til en egentlig forvold – en envelope, der skulle beskytte den dækkede vej og samtidig anlægges de fremspringende Redaner (små pileformede fremspring på volden) med krudtmagasinerne som en fremskudt forsvarslinie. Foran denne blev der i 1810–13 udgravet en *avant-fossé* – en ydre voldgrav og derved var udbygningen af det egentlige fæstningsanlæg færdig.

De fem sydligste bastioner og de fem nordligste af redanerne er nu en del af Christiania.

4.2 Topografi, terræn og undergrund

Området ved 1. Redan bærer i dag præg af at være et have-/værkstedsområde med stor aktivitet og brug af bygninger og arealerne ved disse. Brinken ved Stadsgraven fremtræder upræcis, og der er en del opvækst af træer og buske. Selve bredzonen består af et bælte af rørskov.

Der findes en grusdækket beboerparkering ved indkørslen fra Forlandet. Forbi denne leder hovedstien (Norddyssen), som på dette stykke er belagt med asfalt.

5 Centrale problemstillinger

Formålet med genopgravningen af grøften var dels at registrere indgrebs omfang, dels at dokumentere forløbet af den oprindelige voldskråning fra bredzonen ved Stadsgraven til Redanens voldkrone. Der var tillige mulighed for at dokumentere en eventuel kantsikring samt den oprindelige vejbelægning på voldkronen, idet vejføringen er ændret i moderne tid (Fig. 3 & 4).

6 Udgravningsmetode

6.1 Arkæologisk udgravningsmetode

Genopgravningen af grøften blev udført med en Hitachi Zaxis 25 minigraver udstyret med 45 cm rabatskovl. Der blev gravet ned til oversiden af den nedlagte ledning, hvilket svarer til 1.4m under terræn. Bygværket blev delvist afdækket 0.5m under terræn. 1.05m under terræn blev afdækket en betonblok udskåret af bygværket for at holde røret nede (osmotisk tryk).

En sektion af den fremkomne profil blev afrenset med graveske.

Den tildækkede grøft i bredzonen mellem Forlandet og Stadsgraven blev besigtiget og gennemset for eventuelle daterende fund.

6.2 Målesystem

Grøften samt de moderne forstyrrelser blev indmålt digitalt med museets GPS (model Trimble R6 med tilhørende TSC2 håndholdt dataenhed), der har en præcision på 3 cm både horisontalt og vertikalt. Alle opmålinger er foretaget indenfor DKTMs koordinat system.

6.3 Fundindsamling og -håndtering

Der blev ikke indsamlet fund, og der fandtes ikke fund ældre end ca. 1950'erne i den udgravede grøft eller omkring den tildækkede grøft langs bredzonen.

6.4 Prøvestrategi og metoder

Der blev ikke indsamlet prøver i forbindelse med undersøgelsen.

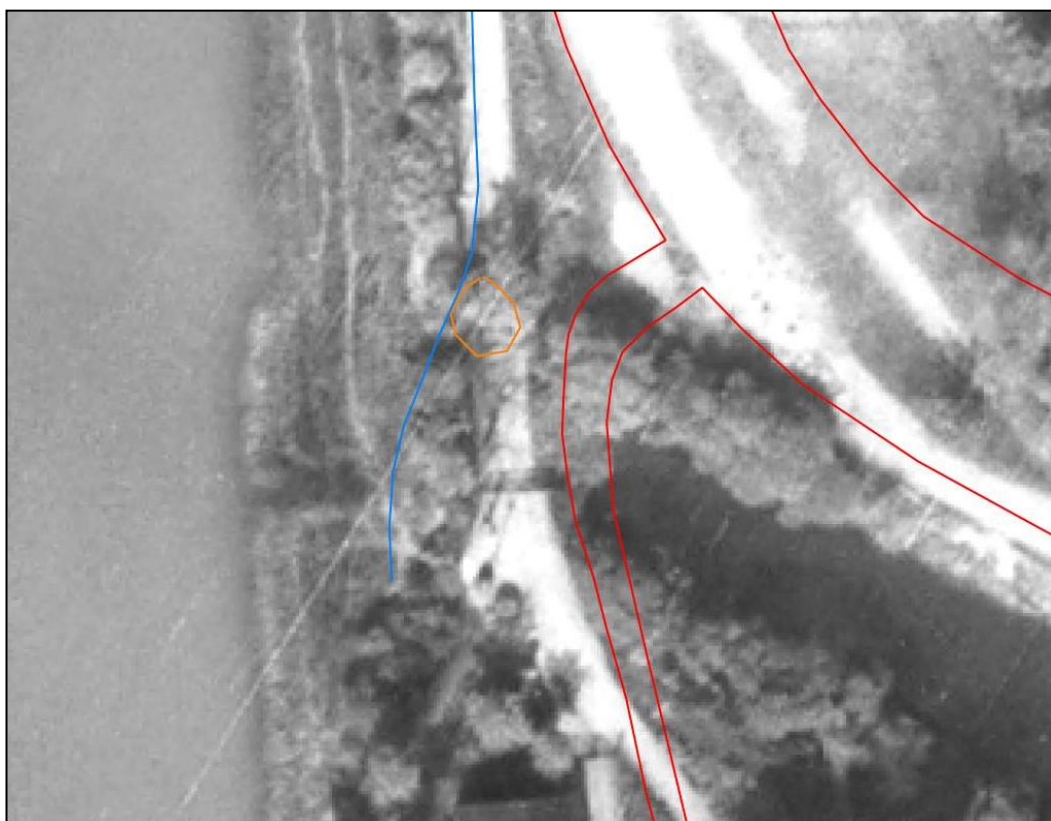
6.5 Digital registrering og lagring

Grøften fik ved opmålingen allokeret et unikt identifikationsnummer, genereret af GPS-systemet. Informationerne blev efterfølgende importeret til museets digitale registreringssystem IntraSIS under sagsnummer K2016:06.¹

¹ IntraSIS Explorer systemet er udviklet af det svenske kulturministerium og benyttes i forbindelse med indsamling, relatering, strukturering samt arkivering af data.

7 Undersøgelsens resultater

Det kunne i det fremkomne snit observeres, at den nuværende voldskråning ud mod Stadsgraven består af gulbrunt, leret opfyldsjord med rester af gule og røde tegl. Desuden ses en del mindre rødder og enkelte stykker glas, tekstil, stumper af reb og plastik. Under dette ses et naturligt opstået 10-15 cm tykt vækstlag med muld og rødder fra en overdækket bredzone. Vækstlaget indeholder mange små fragmenter af træ og rødder samt enkelte fragmenter fra plasticposer, el.lign. Under vækstlaget kunne ses et lag af omvasket gråt, let leret sand/grus.

Figur 3. Udsnit af luftfoto fra 1945 med angivelse af det moderne vejforløb (blå linje), den moderne voldkant ned til starten af bredzonen (blå linje) samt det berørte område (orange polygon).

Figur 4. Udsnit af moderne luftfoto med optrukket moderne vejforløb (blå linje), den moderne voldkant ned til bredzonen (blå linje) samt det berørte område (orange polygon).

Undersøgelsen viser, at den nuværende beboerparkering er etableret delvist på moderne opfyld, som er skubbet ud på bredzonen i voldgraven. Den overlejrrede bredzone ses i profilet tydeligt under opfyldt, som et mørkt, organisk lag (Fig. 7). Forekomsten af plastikstykker viser, at bredzonen på dette sted tidligst er opfyldt i den anden halvdel af 1900-tallet. Formentlig er dette sket i forbindelse med ændringen af vejføringen ind til 1. Redan / Norddyssen (se Figur 3 og 4).

Den østligste del af beboerparkeringen overlejrer delvis den oprindelige adgangsvej ind til bastionen (Figur 3). Entreprenøren kunne berette, at der i området hvor bygværket er anlagt blev fundet spor af en brostensbelægning, hvilket formentlig er rester af den gamle "dækkede vej".

Ændrede vejføringer, anlæggelse af bygværker og nedgravning af diverse rør og ledningsføringer i nyere tid har betydet at den oprindelige voldprofil er ret udvisket i området ved krydset mellem Forlandet og Norddyssen samt i det tilliggende parkeringsområde i indgangsområdet til 1. Redan.

Fig. 5. Blik mod sydøst langs den genopgravede grøft. Ledningen ses delvist afdækket i bunden og længst væk i grøften ses kanten af bygværket ca. 0.5m under terræn.

Fig. 6. Blik mod nordøst. Den genopgravede grøft ses som et snit ind i jordvolden i højre del af billedet. Den af entreprenøren tildækkede grøft langs bredzonen ses til venstre langs kratbevoksningen.

Fig. 7. Vestvendt profil i den genopgravede grøft. Bredzonen ses som en mørk horisont over det brungrå, lerede sand. I bunden af grøften ses HOFOR's ledning.

8 Diskuterende sammenfatning

I forbindelse med den aktuelle registrering af indgrebet i voldforløbet ved 1. Redan blev der kun påtruffet moderne fyldmateriale. Dette skyldes, at den originale voldskrænt er blevet overlejret med nyere opfyld, som er skubbet ud på bredzonen ved voldgraven. Dette er sket i forbindelse med ændringen af vejføringen ind til 1. Redan og Norddyssen i nyere tid. I bunden af grøften fremtrådte bredzonen tydeligt som et stærkt organisk lag med mange plantedele. Det sandede fyld herover indeholdt fragmenterede bygningsmaterialer og enkelte stykker plastik.

Observationerne fra undersøgelsen er betegnende for de mange mindre lokale ændringer af det originale voldforløb, som i tidens løb er overgået denne lave, ydre forsvarslinje. Kontinuerlig vegetationspleje og opretholdelse af gældende restriktioner vedrørende byggeri og anlæg er således af afgørende betydning for bevaring, beskyttelse og synliggørelse af fortidsmindet.

9 Litteraturliste

Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen 1996, *Guide til Københavns Befæstning*, 70.

Slots- og Ejendomsstyrelsen 2006, *Udviklingsplan, Christianiaområdets voldanlæg*.

Smidt, C.M. Christianshavn. I: B. Bramsen, *København før og nu – og aldrig*, Bind 7, 492-497.

10 Fotoliste

IntraSIS	Foto Nr.	Motiv	Set mod	Dato	Sign.
100004	IMG_2677	Blik over nordlige del af genopgravet grøft samt den tildækkede grøft i bredzonen.	Nord	21.3.2016	nha
100005	IMG_2678	Blik over nordlige del af genopgravet grøft samt den tildækkede grøft i bredzonen. Bygværket ses i forgrunden.	Nord	21.3.2016	nha
100006	IMG_2679	Profil hvor det sorte organiske lag (tidligere bredzone) tydeligt ses mellem opfyldet og det vandaflejrede sediment.	Vest	21.3.2016	nha
100007	IMG_2680	Blik over nordlige del af genopgravet grøft samt den tildækkede grøft i bredzonen.	Vest	21.3.2016	nha
100008	IMG_2681	Den sydlige del af den genopgravede grøft. Bygværket ses for enden af grøften.	Sydøst	21.3.2016	nha
100009	IMG_2682	Den sydlige del af den genopgravede grøft. Bygværket ses for enden af grøften og ledningen anes i grøftens bund.	Sydøst	21.3.2016	nha
100010	IMG_2683	Volden mellem parkeringspladsen og bredzonen.	Nordøst	21.3.2016	nha
100011	IMG_2684	Snit gennem "volden" ved parkeringspladsen med Stadsgraven i baggrunden.	Vest	21.3.2016	nha

11 Oversigtsplan

